

ГУЛУ МЭНЭРРЭМОВ

АУДИОВИЗУАЛ

НИТГ

2000

1236

4632

M59

ГУЛУ МӘҺӘРРӘМОВ

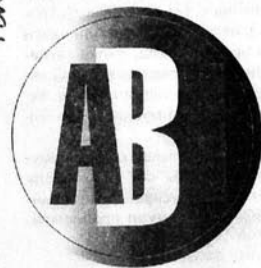
АУДИОВИЗУАЛ

НИТГ

ТЕЛЕВИЗИЈА ВӘ РАДИО
ДИЛИНИН
НӨЗӘРИ – ТӨЧРҮБИ
ПРОБЛЕМЛӘРИ

42598

M. F. Ақи. 07 едина
Azərbaycan Dövlət
KİTAP ANAŞI

ARXIV

ЕЛМ нәшријаты

Бакы-2000

71520

Рәјичи:

Ајдын Өләкбәров

филологија егилләри доктору, профессор

Елми редактору:

Мүсејиб Мәммадов

филологија егилләри доктору, профессор

Редактор:

Фирузә Надир

Дизајн:

Тале Мәлик

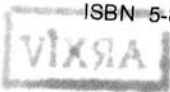
М 59 Мәһәррәмөв Г.М. Аудиовизуал нитг.
«Елм» нәшријаты. Бакы, 2000. 444 сәһ.

Монографија актуал бир мөвзуја - мүасир аудиовизуал күтләви инфор-
масија васитәләринин дилинин өврәнилмәсинә һәср едилмишдир. Дил-
чилијимиздә бу проблемә илк дәфә белә кениш елми-нәзәри аспектдән
јанашан мүүллиф телевизија вә радио дилинин спесифик хүсусијәтлә-
рини арашдырмыш, аудиовизуал ифадә васитәләри системиндә сөзүн
(нитгин) функционал-структур чәһәтләрини арашдырмыш, дилин тәтби-
гинин јени сәһәси олан вә даһа чох семиотик васитәләрә өсасланан ки-
но, радио, телевизијада өзүнәмөхсус нитг шәраитини тәһлил етмиш, эк-
ран-эфир дилинин тәбиәтинә аид бир сыра оријинал мұлаһизәләр сөј-
ләмишдир.

Мүүллиф дил практикасы мәсәләләрини дә арашдырмыш, конкрет нүмү-
нәләр өсәсында аудиовизуал нитгин ишләнмә мөгамы, сәс вә тәсвирлә
синтези, лексик-семантик, орфоепик вә синтактик хүсусијәтләри һагғын-
да данышмыш, экран-эфирдә нитг мөдәнијәтинин актуал проблемлә-
риндән бәһс етмишдир.

М 59 — 460200000-0 — грифли нәшр
М-655/077-2000

ISBN 5-8066-1412-3

© Мәһәррәмөв Г.М.

© «Елм» нәшријаты

МҮНДӘРИЧАТ

КИРИШ 6

**I фәсил: КҮТЛӘВИ КОММУНИКАСИЈА
ВӘ АУДИОВИЗУАЛ НИТГ**

Васитәли үнсијәт вә күтләви коммуниқасија анлајышы 16
Үнсијәт вә коммуниқасија просесиндә
нитгин (сөзүн вә мәтнин) ролу 24
Аудиовизуал дилин формалашмасы 32

**II фәсил: КҮТЛӘВИ КОММУНИКАСИЈА:
ДИЛИН ТӘТБИГИ ВӘ ИШЛӘНМӘСИНИН
ӨСАС МӘЈЛЛӘРИ**

Күтләви коммуниқасија вә дилин гаршылыгы алағәси 42
Радио сәһәсиндә дилин ишләнмәси 52
Кино сәһәсиндә дилин ишләнмәси 66
Телевизија сәһәсиндә дилин ишләнмәси 77

**III фәсил: ТЕЛЕВИЗИЈА ДИЛИ: АУДИОВИЗУАЛ
ИМКАНЛАР ВӘ НИТГ ПРОБЛЕМИ**

Телевизија нитгин тәтбигинин хүсуси сәһәси кими 82
Нитг вә телеүнсијәтин керчәкләшмәси просеси 95
Тәсвир (ишарә) дә дилдир 110
Телевизија нитгинин конструктив принципи 128
а) Экран контекстиндә сөз 132
б) Сөз вә тәсвир: дилеммадан аксиомаја 140
Нитгин форма вә типләри 156

IV фәсил: АУДИОВИЗУАЛ НИТГ ВӘ ӨДӘБИ ДИЛ

Өдәби дил һагғында 165
Дил вә нитг проблемеси 172
Телевизија нитгинин бә'зи хүсусијәтләри 179
Радио нитги һагғында 186
Аудиовизуал нитг вә данышыг дили 193

V фәсил: АУДИОВИЗУАЛ НИТГ ВӘ ӨДӘБИ ТӘЛӘФФҮЗ

Экран-эфир вә орфоепија мәсәләләри 210
Аудиовизуал нитг вә теләффүз услублары 228
а) Саитләрин теләффүзү 241
б) Самитләрин теләффүзү 243
в) Бә'зи грамматик формаларын теләффүзү 247

г) Алынма сөzlәрин төлөффүзү	250
Экран-эфир вә вургу нормалары	258
а) Мөнтиги вургу һаггында	264
б) Алынма сөzlәрин вургусу	269
Аудиовизуал нитг вә интонасија	280
Синтагм дүзкүн оху васитәси кими	287
Аудиовизуал нитгин семиотикасы вә төлөффүзү	292

**VI фәсил: АУДИОВИЗУАЛ НИТГИН СИНТАКСИСИ.
СЕМАНТИК-УСЛУБИ ХУСУСИЈЈӘТЛӘР**

Синтаксисин мубаһисәли мәсәләләри	303
Мүхтәлиф чүмлә нөвләри вә онларын структур әләмәтләри	319
а) Экранда ишләнән мүхтәлиф чүмлә типләри	323
б) Радио верилишләриндә ишләнән чүмлә нөвләри	333
Аудиовизуал нитгин услуби мөвгеји	339
а) Бә'зи грамматик формаларын услуби мөвгеји	357
б) Мөвзу, жанр вә услуб	361

**VII фәсил: ЭКРАН-ЭФИР ВӘ НИТГ МӘДӘНИЈЈӘТИНИН
АКТУАЛ ПРОБЛЕМЛӘРИ**

Аудиовизуал нитг мәдәнијјәти	373
Верилишләрин дип вә услуб проблеми	383
а) Төлөффүз нөгсанлары	390
б) Аудиовизуал нитгин лексик-грамматик нөгсанлары	400
в) Мә'на вә услуб нөгсанлары	405
г) Аудиовизуал васитәләрин ишләнмә мөвгеји илә баглы нөгсанлар	416
НӘТИЧӘ	425
ЗАКЛЮЧЕНИЕ	430
CONCLUSION	431
МӘНБӘЛӘР	432

Мөһөррәмов Гулу Мәммәдгулу оғлу

АУДИОВИЗУАЛ НИТГ
ТЕЛЕВИЗИЈА ВӘ РАДИО ДИЛИНИН
НӘЗӘРИ - ТӘЧРҮБИ ПРОБЛЕМЛӘРИ

Жыгылмаға верилмиш 15.06.2000.

Чапа имзаланмыш 20.11.2000.

Форматы 84x108^{мм}/4.

Учот нәшр вәрәги 26,5.

Шәрти чап вәрәги 27,5

Сифариш № 27. 500 нүсхә.

Дизајн вә техники нәзарәт
«БАКЫ» нәшријаты.

«Гызыл Шәр» мәтбәәсиндә
офсет үсулу илә чап олунмушдур.

370000 Бақы, һәзи Асланов күч, 80.

2000/1236

ГУЛУ МӘҺӘРРӘМОВ

АУДИОВИЗУАЛ

НИТГ

Көрүнтү образларынын, чанлы сөзүн вә мүхтәлиф сәсләрин көмәји илә адамлары планетдә баш верән һадисәләрин иштиракчысына чевирән телевизија – радио хүсуси «е'тибарлылыг» феномени јаарадыр.

Бу феноменин тәсдигиндә вә керчәклији гаврама просесиндә кениш семиотик системә вә дилхаричи амилләрә әсасланан дил-нитг анлајышы мүнүм рол ојнајыр. **Бу инсан шуурунда керчәклијин рәмзи әксини јаардан телевизија вә радио дилин тәтбигинин јени саһәси кими сөздән (нитгдән) нечә истифадә едир?**

Јазылы вә шифаһи дилин синтези кими чыхыш едән аудиовизуал нитг экран-эфир шәраитиндә һансы спесифик хүсусијјәтләрә малик олур?

Телерадио верилишләриндә әдәби дил нормалары, нитгин функционал-структур вә үслуби вариантлары, данышығын тәзаһур формалары, экран-эфир контекстиндә мәтнин сәздән вә тәсвирдән асылылыгы, мүнүм ифадә васитәси сајылан екстралингвистик амилләр өзүнү нечә көстәрир?

Монографијада бу суаллара чаваб верилир вә конкрет дил материаллары әсасында аудиовизуал нитгин әсас хүсусијјәтләри арашдырылыр.

“Müəlliflik hüququ və əlaqəli hüquqlar haqqında” Azərbaycan Respublikası Qanununa və nəşr ilinə, ölkə üçün mühüm əhəmiyyət kəsb etdiyinə görə bu elektron resursdan yalnız kitabxananın “Lokal şəbəkədən istifadə üzrə oxu zalı”nda istifadə etmək olar.

* * *

Due to Law of Azerbaijan Republic on “Copyright and related laws”, year of publication and for this reason that this material is important for our republic you can use this electron resource only in the “Local network reading hall”.

* * *

Принимая во внимание закон Азербайджанской Республики "Об авторском праве и сопутствующим правам", год издания, и чрезвычайную важность для страны, получить доступ к данному электронному ресурсу можно только в библиотечном "Читальном зале по использованию локальной сети".